

Fakulta tělesné výchovy a sportu
Univerzity Karlovy v Praze

Autor disertační práce: **Mgr. Jiří Kadlčík**
Školitelka: Doc. PhDr. Irena Slepíčková, CSc.
Oponent: Doc. PhDr. Aleš Sekot, CSc.

Oponentský posudek disertační práce

Téma: *Sportovní kariéra, její ukončení a proces adaptace do posportovního života bývalých vrcholových sportovců vybraných sportů v ČR.*
205 s, XVIII přílohy

Mnohorozměrný a barvitý svět sportu vstupuje do sféry naší každodennosti stále výrazněji a významněji zejména jako adorované forma vrcholných výkonů, jako cesta jinak nedosažitelných kariér a jako prostředek dosahování mimořádně vysoké úrovně statusu či mediálně obdivované celebrity. Širší pojetí sportu, ve smyslu harmonického rozvoje tělesné i psychické kondice, tak přežívá zpravidla ve stínu nejvyšších výkonnostních úrovní vrcholového sportu. Ten je budován cestou systematicky sofistikovaně řízené sportovní kariéry, tvořící nesmírně důležitou a mnohdy rozhodující, fázi života jedince.

V postmoderním světě proměnlivosti mediálních představ a touze po mimořádných a stále se měnících zážitcích je pak vrcholový sport jednou z nejdůležitějších forem diváckých zážitků. Ten je o to silnější o co vrcholovější je předvedený výkon, překonán rekord, dosaženo kýžené vítězství. Ve společnosti, zajímající se spíše o výsledky a výkony, než o mnohdy klopotné cesty jejich dosahování, je pak sportovní ikona adorována v průběhu sportovní kariéry zejména na vrcholu svých sportovních úspěchů. „Po-sportovní „ kariéra je však zpravidla zamlžena zážitky nových sportovních hvězd, hrdinů, vyšších vrcholných výkonů a nových obdivuhodných vítězství.

Zatímco pulty našich knihkupectví se prohýbají nad „biografiemi“ známých sportovců, jejich osudy po ukončení sportovní dráhy „příliš netáhnou“. Je tedy velice záslužné, že se mgr. Jiří Kadlčík ujal čtenářsky sice nepříliš atraktivního, ale o to odborně významnějšího úkolu zmapovat sportovní kariéru vybraných českých vrcholových sportovců a proces jejich adaptace do posportovního života. Vzal tím na sebe nelehký úkol vyplnit spíše nezmapovanou oblast naší vědy o sportu cestou systematického studia relevantní odborné literatury a přípravou a realizace empirického výzkumu našich bývalých vrcholových sportovců. A nesporně lze konstatovat, že tak učinil důkladně, systematickým studiem a pečlivým zmapováním předmětného pole svého odborného zájmu. Výsledek – disertační práce se sice poněkud složitě formulovaným titulem – ale zejména textově svým rozsahem, odborným záběrem, pečlivostí zpracování a přínosem pro odbornou veřejnost nesporně vysoce hodnotná.

K základním problémům zvoleného tématu přičítá autor práce možnost, že maximální jednostranné zaměření na závodní kariéru přináší zanedbávání mimosportovních aktivit, zejména vzdělání a profesní přípravu. To je pak logicky aktualizováno po ukončení sportovní kariéry, jak ze zorného úhlu kontinuity finančního příjmu tak z pohledu změny sociálního statusu. Vzhledem k objemu a vysoce informační hodnotě textu poněkud zjednodušené vymezení základních pojmů (s. 6-8, v příloze však bohatě doplněné textem k soudobým charakteristikám sportu) přechází široce rozkročenou tematickou plejádu relevantních

problémů komplexně a pečlivě mapující závěry dosažitelné odborné literatury týkající se průběhu sportovní kariéry (přechod ke sportovní specializaci, intenzivní trénink, působení na poli elitního sportu, ukončení vrcholné sportovní kariéry), seznamuje čtenáře poučeně o celostním pohledu na sportovní kariéru a s výzkumy týkající se různých forem ukončení sportovní kariéry. Organicky přechází na analýzu výzkumně akcentovaných důvodů ukončení sportovní kariéry a připomíná i faktory působící různou měrou v procesu adaptace po ukončení sportovní kariéry. Stranou pozornosti neponechává ani téma možností a mezí optimalizace takového adaptačního procesu, když je znovu důkladně analýzou odborné literatury připomínáno, že ukončení sportovní kariéry nese s sebou i dramatické změny v osobním, sociálním a profesním životě. Jejich zvládnutí napomáhají i prezentované „copingové dovednosti“ ve smyslu schopnosti všestranně zvládat specifické požadavky nastalé (namnoze mezní) situace.

Celé „předpolí“ analýz relevantní odborné literatury na zhruba 70 stranách textu svědčí o vysoké úrovni orientace v problematice a nesporně časově a intelektuálně náročné práci, směřující k jejímu důležitému bodu: třem výzkumným hypotézám. Ty předně vyslovují domněnku o vyšší pravděpodobnosti úspěšné adaptace v posportovním životě u těch vrcholových sportovců, kteří ukončili svoji sportovní kariéru s rozmyslem a dobrovolně. Navazující druhá hypotéza vychází z předpokladu, že průběh posportovní resocializace je hladší a bezproblémovější u jedinců s vyšším vzděláním s vyšší úrovní podpory sociálního okolí. Třetí hypotéza pak vychází z předpokladu přímé úměry kvality života po ukončení sportovní kariéry a míry využití „copingových strategií“. O sto stran dále jsme seznámeni se závěrečnou rekapitulací fungování vyslovených hypotéz, když se v plném rozsahu potvrdila platnost první z nich: Indikace dobrovolného ukončení sportovní kariéry je dobrou předzvěstí bezproblémového přechodu do následné posportovní profesní kariéry. Možná překvapivě zní informace o nepotvrzení druhé z hypotéz: Vyšší úroveň dosaženého vzdělání nepřináší větší naději na harmonický přechod a vyšší míru spokojenosti v životě po ukončení sportovní kariéry. Testování třetí hypotézy pak upozornilo na to, že užití copingové strategie neakceptace či útěku je bariérou optimálního přechodu do posportovního života.

Sto sedm stran dělících testování výzkumných hypotéz po jejich vyhodnocení formou výzkumných závěrů (s. 177) vyplňuje prezentace nesporně náročně organizovaného a zpracovávaného tzv. smíšeného – kvalitativního i kvantitativního - výzkumu 184 bývalých vrcholových sportovců (ze 372 oslovených) zastupujících fotbal, lední hokej, basketbal, volejbal, atletiku, plavání, lyžování, veslování, cyklistiku, biatlon, gymnastiku, judo a zápas. Autor disertační práce velice podrobně a svědomitě na desítkách stran popisuje jednotlivé fáze a kroky výzkumu a informuje o struktuře a jednotlivých otázkách dotazníku, umožňujících získat potřebná data. Kriticky se zamýšlí i nad mírou validity a reliability dotazníku a podrobně informuje o organizaci sběru dat, jejich kompletaci a analýze.

Z desítek stran prezentace výsledků výzkumu na sebe svoji informativní hodnotou upozorní zejména zjištěnými důvody ukončení sportovní kariéry, kde dominuje široce formulovaný „nový životní cíl“, „zdravotní problémy, zranění“, „pokles motivace“, „problematické vztahy“ a „pokles výkonnosti“. Naopak nejčastější bariérou adaptačního přechodu byla „neschopnost akceptovat realitu ukončení sportovní kariéry“ a „rodinné problémy“. Trávení volného času s rodinou se objevuje i v dominujících faktorech vnímaného zdroje životní spokojenosti v době ukončení sportovní kariéry. Zajímavá je i informace o současném zaměstnání respondentů, kteří jsou cca z jedné třetiny „techničtí, zdravotní a pedagogičtí pracovníci“ a z cca jedné pětiny „zákonodárci, vědoci a řídicí pracovníci“ (s. 110). Zejména bývalí olympionici vykazují prestižnější povolání v posportovním životě než průměrné obyvatelstvo. Možné otázky nad kvalitou formálního vzdělání vzbudí informace o více než 75% zastoupení vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaných respondentů (z toho 45,1% s vysokoškolským vzděláním). Z nepřeberné plejády prezentovaných dat zájem vyvolá

zřejmě i údaj o minimálním (3 roky) a průměrném (9,85) věku začátku sportovní kariéry, aktualizující v právě probíhajícím období OH případy čínských gymnastek, od dvou roků věku systematicky od rodin odloučených dívenek, připravených již o deset let později – ve věku 12 let – stát na stupni nejvyšším. Celkově se – růzností údajů v různých sportech – průměrný věk ukončení sportovní kariéry pohyboval pod hranici 30. roku života. Přitom např. gymnastika, judo, plavání, veslování jsou typické relativní krátkostí sportovní kariéry, na rozdíl od kupř. u ledního hokeje či stříelby.

Kadlčíkova disertační práce je, jak již bylo zmíněno, nadstandardní rozsahem i co do kvality zpracování zvoleného tématu. Využívá širokou paletu relevantní odborné (zejména zahraniční) nikoli běžně dostupné literatury, je charakterizovaná pečlivou přípravou použitých metod a postupů, výsledky přinášejícími *nové vědecké poznatky*. Činí tak vysoce odborně, s důrazem na preciznost vědecké prezentace a je *vysokou aktuálností* dobře využitelná při aplikaci jejích výsledků pro praxi. Na s. 182 až 185 prezentovaná doporučení pro další výzkum a pro praxi hodnotu textu jen umocňují. Stejně solidně a uměřeně kriticky působí i na s. 180 uvedeného zamyšlení nad limity a omezeními výzkumu.

Práce mg. Jiřího Kadlčíka „Sportovní kariéra, její ukončení a proces adaptace do posportovního života bývalých vrcholových sportovců vybraných sportů v ČR“ je nepřehlédnutelným příspěvkem do budování teoretické báze společenských věd o sportu a přináší i nové impulsy pro další výzkum v této oblasti, stejně jako je s výhodou možno aplikovat její závěry pro praxi vrcholového sportu a sportovní přípravy obecně. Je tak přínosem zejména pro sociologii sportu, psychologii sportu a pedagogiku sportu, lze ji využít i při prezentaci historie sportu. Předložená práce *splňuje nároky disertace* podle Řádu DS a lze ji tak vřele doporučit k obhajobě.

V Brně, dne 12.08.2008

*doc. Aleš Sekot
Fakulta sportovních studií
Masarykova univerzita, Brno*